

SLOVSTVO.

HRVAŠKO IN SRBSKO SLOVSTVO.

(Spisal dr. Fr. L.)

»**Mrtvi kapitali.**« Pripoviest. Napisao Josip Kozarac. U Zagrebu. Knjižara Dioničke tiskare. 1890. 8°. Str. 142. Cena 50 kr. — Ni napačna povest, dejal sem, odloživši knjigo iz rok. Kajpada ni v njej nič posebnega, nenavadnega in novega, a vendar se človek zanima za usodo teh tako različnih značajev. In prav različne značaje je združil pisatelj v svoji povesti. V Matkovičevi družini sta si mož in žena jako nepodobna, in tudi otroci so se obrnili na različne strani. Najbolj nas zanimata obe hčerki: Anka in Nela. Anka je blaga, mirna, pa krepka deklica, pravi otrok tihe prirode; Nela je pa živahna, ničemerna, vedno hrepeneča po zabavah. Brez posebnih težav dobi Anka moža po svojem srcu, vrlega Lešića, umnega gospodarja, a Nela, kateri se je poprej vse klanjalo in laskalo, dobi sicer poštenega uradnika za moža, a ta je imel zaradi žene bridke ure in pa dolgove. Jednaka sta bila tudi dva Matkovičeva sinova različna: Lujo je bil lahkomišljen, slabo se učil in mnogo denarja zapravil, Vinko se je pa navduševal za kulturno-tehnična dela, kakor njegov svak Lešić, ter v tej stroki dobro napredoval. — S tem osebjem nam razkriva pisatelj, kje so »mrtvi kapitali«, t. j. neuporabljeni zakladi narodnega bogastva in narodove sreče: te zaklade, katere zakriva priroda, treba je s pridnostjo, umnostjo in uporabljevanjem novejših iznajdeb pridobivati. Pisatelj biča razvade mestnega življenja in slika vabljivo življenje in delovanje na deželi. — Dasi je tu pa tam kaj manj umestnih stvari, neresničnih trditev in tudi predolgih opisov, vendar je v obče smer povesti dobra, duh še dovolj krepak, podlaga krščanska in narodna. Da bi le nazori o svetu, življenju in o veri bili še bolj zreli in jasni! Veseli pa nas, da kaže tu gosp. Kozarac vzvišene ideje o namenu poezije.

»**Život svetog Alojzija Gonzage**« uzora i zaštitnika kršćanske mladeži. Talijanski napisao V. Cepari, Isusovac. Za proslavo tristo-godišnjice blažene smrti Alojzijeve preveo i popunio dr. Josip Lang, duhovnik milosrdnica. Odobrila duhovna oblast u Zagrebu. U Zagrebu. 1891. Tisak i naklada Scholza i Kralja (A. Scholz). 12°. Str. XVI + 416. Cena broširani knjigi 15 kr., trdno vezani v platno 25 kr. — Ako dodam temu, kar sem izpisal iz naslova, da ima knjiga 7 slik in na koncu dve uglasbeni pesmi o sv. Alojziju, moram reći, da je cena tej knjigi res »nezaslišana«. Ta se je pa mogla določiti tako nízko zato, ker je neki »plemeniti muž svojim obilatim darom pritekao u pomoć«,

da bi se mogla ta knjiga podati po neznatni ceni. Ne vem, kaj bi rekel v hvalo knjige: ali, da je podala najboljši Alojzijeve življenjepisa, ali da je prevod lep, gladek in umeven, ali da je oblika lepa in ukusna. Vse to se druži, zato moremo imenovati to knjigo res krasen dar, ki sta ga poklonila prelagatelj in neznani dobrotnik hrvaškemu narodu. Dasi naznanjamo knjigo še le po prazniku sv. Alojzija, vendar jo tudi sedaj Slovencem najtopleje priporočamo: naj ne zamudé prilike, da si naročijo lahko umevno in ceno hrvaško knjigo. Dobiva se pri založniku v Zagrebu (Margaretska ulica 6.) in sicer je najboljše naročiti več izvodov skupaj. Omenjam le, da stanejo enake knjige v nemškem jeziku, katere pri nas tako radi kupujejo, vsaj petkrat toliko.

»**Borba za život.**« Nekoliko lepih listića iz »Gorskog Vijenca« P. P. Njegoša od Petra Despotovića. Pančevo. Naklada braće Jovanovića. 1891. 12°. Str. 83. Cena 40 kr. (V cirilici). — Teško je prav označiti namen te knjižice. A mislim, da nismo slabo zadeli, ako pravimo, da ima spis namen, ne samo nekaj lepih listićev iz »Gorskega Vijenca« podati, ampak tudi pokazati, kako izražá ta pesniški proizvod Darwinovo načelo: Borba za život — življenje. Zaradi tega pač govori naš pisatelj v začetku o Darwinu in njegovih imenitnih naukah; zato pravi, da so vsi veliki geniji slutili in deloma učili isti nauk, kot Darwin (n. pr. Göthe); zato razkazuje, kako opeva P. P. Njeguš ta boj narodov za svoj obstanek. Petar Petrović-Njeguš, ki je bolj znan z imenom vladike Rada, dal je l. 1847. na Dunaju tiskati znameniti spev: »Gorski Vijenac«, ki je »kamen dragi« v književnosti srbski. Pisatelj naš ne razkazuje tega umotvora čisto objektivno, ampak po svojih modroslovnih nazorih, in zato se nam zdi, da je tu pa tam marsikaj po svoje zasukal. Kakor se to delo ne odlikuje po posebno novih mislih, tako tudi ne moremo odobravati namena: razkazovanje Darwinove podmene na takem vzgledu. Ali bi se ne bil pesnik sam takemu početju upiral? V obče sodimo, da hodi srbsko modroslovje po čudni in nevarni poti. Vsaj ta knjižica pričá, da je pisatelju v modroslovju marsikaj nejasno. Te hibe ne more poravnati dovolj lep jezik in navdušena beseda. — Ako bi nam kak prijatelj našega lista opisal znanstveno in verstveno stanje pri Srbih, bili bi mu jako hvaležni.

ČEŠKO SLOVSTVO.

»**Ottův Slovník Naučný**«, ki izhaja v Pragi v bukvarni J. Otta, namerava biti češkemu narodu popolna enciklopedija politične

in kulturne zgodovine češke, zraven tega tudi rodoslovja (genealogije) in mestopisja (topografije) vseh dežel kronovine češke. Pa tudi na druge slovanske narode se skrbno ozira. Zastopani so namreč v njem vsi slovanski narodi z življenjepisi, zgodovinskimi in zemljepisnimi doneski. Delo izhaja v posameznih snopičih po 36 kr. Jako rabno je za vsakega omikanca; celo kmet in rokodelc nahaja v njem pouka za svojo stroko. Zato je kulturni pomen tega dela za češki narod velik, ž njim se bode splošna omika celega naroda povzdignila na višjo stopinjo. — Ako pregledujemo kazalo vseh sotrudnikov slovnikovih, nahajamo v njem imena množ res osivelih v vedi, celo vrsto pisateljev na slovstvenem polju zaslužnih in celo legijo novih nadepolnih močij. Seveda, kakor ni nobeno človeško delo popolno, tako tudi ni »Ottův Slovník«. Dosedaj so izšli trije deli, in sicer šteje prvi del 1000 strani (7 gld. 20 kr.), drugi del 1141 (9 gld.) in tretji 950 strani (7 gld. 20 kr.) z mnogimi prilogami in podobami.

»**Sebrané spisy Al. Jiráská.**« Po raznih časopisih raztreseni spisi najboljšega češkega novelista Al. Jiráská izhajajo sedaj v posameznih zvezkih. Slovenci so že brali nekoliko o tem pisatelju v »Spomeniku slovanske vzajemnosti« leta 1886. Dodati nam ni treba nič drugega, kakor, da spisi Jiráskovi so prešinjani z ljubeznijo do domovine in da se odlikujejo z nežnostjo v pisavi in gorečnostjo za zgodovino češkega naroda.

Dosedaj je izšlo 47 snopičev (à 15 kr.) in sicer v 5 delih: I. del »Maloměstské historije«; II. »Věk«; III. »Za bouře a klidu«; IV. »Skaláci«; V. »Poklad«.

»**Velkostatkár**« (Veleposestnik), drama v treh dejanjih. Spisal Fr. Ad. Šubert. Jako zanimivo in lepo delo! Snov je povzeta iz modernega življenja češkega, iz l. 1872., iz časa, ko je tako imenovano društvo (banka) »chabrus« v svoje zanjke lovilo vse češke veleposestnike. Banka je hotela z zvijačo in spletkami prisiliti češke veleposestnike, da bi prodali svoja posestva in izgubili svojo veljavo.

Kdor je padel v roke »chabrusa«, ta je moral ali izdati svojo narodnost in skrbeti za svojo lastno gmotno brambo, ali darovati se v korist narodni stvari in sebe pa družino gmotno uničiti.

In v takih kritičnih okoliščinah je bil junak drame, Dr. Svoboda, profesor na Dunaju, rodом Čeh, ki je imel na Češkem veliko posestvo. — Tehnična stran tega dela je gladka in prijetna in kaže izkušnega in izurjenega dramatika; posamezni prizori so polni dramatične živosti. Osebe so naslikane živo in nekako vzorno. Samo v drugem dejanju je razgovor, recimo — dijaletični boj o narodnosti, humanizmu itd. med junakom te drame in njegovo soprogo neumesten, ker v enakem kritičnem položaju se nihče ne razgovarja o takih rečeh. Konec je nekoliko nedosleden. V prvih dveh dejanjih se kaže junak kot velikan, plemenitega značaja, ki se ne dá upogniti z nobeno stisko in nevarnostjo, a namah opeša in išče, izgubivši imetje, radi očitjanja nesrečne družine, tolažbo in mir žal — v smrti,

obupu! Drama »Velkostatkár« je bila igrana v »Narodnem gledališču češkem« v Pragi z velikim uspehom.

»**Obrazy z kulturních dějin českých.**«

I. del. — To delo Josipa Svatka moremo pripočeti vsakomu, ki se hoče poučiti o napredku češke kulturne zgodovine v tem stoletju. Pisatelj je nabiral trideset let tvarino po različnih beletrističnih in političnih čeških časopisih. In ker je imel zaradi osebnih razmer priliko, da je preiskoval arhiv c. k. namestništva češkega pa tudi druge praške arhive (mestni in muzejski), zato je njegovo delo, kolikor možno, tudi popolno. Pisano je povsem v prijetnem, lahko umevnem narodnem zlogu. V celem spisu (v I. delu) se kaže temeljito znanje vseh kulturnih razmer in pojavov. Ž njim v jedri in tisti stroki, pa po drugem potu, delujeta dr. Sigismund Winter in dr. C. Zibrť. — Prvi del je razdeljen v 10 oddelkov in šteje 318 strani.

»**Dějiny Čech a Moravy nové doby.**«

Spisal dr. Anton Rezek, profesor na c. kr. češki univerzi v Pragi. 1891. — To delo pripoveduje zgodbe češkega naroda od smrti češkega kralja Ferdinanda II. do sedanjega časa. Delo se odlikuje posebno s tem, da se pisatelj nič ne ozira na svojo domovinsko ljubezen in na svoje lastne nazore, ampak odkritosrečno pripoveduje resnico.

Ta hvalevredna nesebična lastnost zgodovinarja dr. Rezka se kaže že v prvem njegovem delu: »Deje Čech a Moravy za Ferdinanda III. až do konce tricetileté války (1637—1648).«

»**Nové české pesmi.**« V kratkem času se je prikazalo na površju češke poezije mnogo proizvodov. Znani jako plodoviti pesnik Jaroslav Vrchlický je izdal v najnovejšem času: »Fresky a Gobeliny«, »Chyt«, »Po ukončení překládu Goethova Fausta«, »Chazel«, »Niobe«, »Anděl smrti«, »Houslistka«, »Jarní symfonie«, »Tríst«. Čitatelji naši so že večkrat slišali o njegovih pesmih. Tudi tukaj velja o nekaterih, kar je bilo zapisano v 2. št. tega letnika: »Vrchlickega pevanje je često frazovito in bombastično.«

Drobne pesmi so izdali češki pesniki: Bohdan Kaminski, K. Kučera, Fr. Kvapil in drugi.

Posebno pozornost čitateljev obrača na se zbirka pesmij Josefa Kuchaře z naslovom »Cestou životem«. Milo, prijetno je človeku, ako te pesmice prebira. Pevec se spominja svojih srečnih otroških dnij v revni, preprosti, osamel rodni koči. Spominja se, kako je bil zadovoljen pri svojih ljubih stariših. Zimski čas, kadar je bila kočica in vsa okolica zametena s snegom, vstaja mu v spominu. Takrat ni bilo naše življenje prepreženo z oblaki skrbij, naš obzor ni segal daleč, pa vendar smo bili tako srečni, mirni.

»**Dějiny umění výtvarných**« (zgodovina umetne umetelnosti). Izšel je te zgodovine prvi del in sicer »Stara doba«. Delo je pričel dr. Miroslav Tyrš — žal, ni ga končal, ker je prežgodaj umrl. Dela se je lotil in je z velikim uspehom nadaljeval Karol B. Mádl. V prvem zvezku popisuje utvorno umetelnost v Egiptu in sicer pod